

τισχόν ταύτης δημιουργεῖ νέον κόσμον ἡθικῆς διατάξεως. Καθὼς δὲ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι τῷ προσωρινῷ πρὸς ἡθικοποίησιν ἐγκείται πλήρωμά τι δυνάμεων, δι' ὧν οὗτος κατισχύει τῆς ἐν αὐτῷ φύσεως τοῦ μικροκόσμου, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀκαταλύτῳ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐγκείται θησαυρὸς μέσων, ἅτινα ἐν τῷ μικροκόσμῳ ἐν τῇ μεγάλῃ μηχανῇ τῆς δημιουργίας παράγουσι φαινόμενα καὶ ἐνεργείας, τὰς ὁποίας αὕτη ἀφ' ἐαυτῆς καὶ δι' ἐαυτῆς ἀδυνατεῖ νὰ παραγάγῃ. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ ἐξ ἀναλογίας παρίσταται ὡς θαῦμα, ἡ δὲ χριστιανικὴ ἀναγέννησις καὶ ὁ ἀγιασμός εἶναι τὸ διηγεῖς καὶ τὸ μέγιστον τῶν θαυμάτων.

Καὶ τῷ ὄντι ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔπαυε νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ θάνατος δὲν δύνάται ν' ἀντιστῇ, τότε ἔπρεπε καὶ νὰ παύσῃ προσευχόμενος, τότε θὰ ἔπαυε καὶ ἡ τελευταία σάνις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐλπίς· τότε ἡ ζωὴ θὰ μετεβάλλετο εἰς ἄδην, διότι τοῦτο κυρίως εἶναι ἄδης κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου, ὁ τόπος ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐλπίς. Ἀφαιρέσατε σοφοὶ τῆς γῆς τὴν ἀγκυραν ταύτην τῆς ζωῆς παρὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφαιρέσατε τὴν οὐσίαν τῆς ἐλπίδος, ἥτις εἶναι ἡ πίστις εἰς τὴν δυνάμιν τῆς προσευχῆς, καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ὁ μηδενισμὸς θὰ ἀποδῇ ἡ μόνη θρησκεία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ γῆ θὰ παρουσιάσῃ μορφὴν ἀποτροπαιότεραν ἐκείνης, πρὸ τῆς ὁποίας παρέστη ὁ Νῶε μετὰ τὴν ἐκ τῆς κιβωτοῦ ἐξοδὸν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν στρωμάτων τότε τῆς ἀπελπισίας κατὰσκευάσατε νῆον εἰς τὸν ἀγγέλων τῆς Ἐρημώσεως.

Ἡ Ἀνθρωπότης ἐν τούτοις οὐδέποτε ἔπαυσε πιστεύουσα ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῆς φύσεως καὶ τῇ ἱστορίᾳ ὑπάρχει καὶ ἕτερος συντελεστής, ὑψηλότεραι καὶ ἀνώτεραι δυνάμεις· ἡ ἀρχαιότης οὐδ' ἀπαξ τοῦλάχιστον διανοήθη ν' ἀρνηθῇ τοῦτο· τὰ θαύματα οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ διαμφισβητήσῃ, ἐφόσον ἡ εἰς τὸν Θεὸν πίστις ὑπῆρχε ζῶσα καὶ ἐνεργός, ὁ δὲ θείσμος καὶ ἀθεϊσμός δὲν ἐπεχείρησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὸν κόσμον ἀφ' ἐαυτοῦ ἄνευ τοῦ Θεοῦ, ἢ νὰ ἐξηρίσωσιν αὐτὸν εἰς ἄγνωστον τι ὑπερκόσμιον, μακρὰν τοῦ κόσμου διατελοῦν, μηδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν κόσμον. Κατὰ τινὰ δὲ σοφὸν ὁ κόσμος ἐφ' ὅσον ἐπίστευεν εἰς τὸ θαῦμα ἦτο πνευματικῶς ἰσχυρότερος· διότι ἀπαιτεῖται λέγει μείζων βαθμὸς πνευματικῆς δυνάμεως νὰ πιστεύῃ τις ἄνευ δυσκολίας καὶ μικρολόγων συζητήσεων εἰς τὸ θαῦμα. Μετὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἀρχαιότης στενωπὰ συνεδρεῖ τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος ὡς τὴν ὑψίστην ἔκφρασιν τῆς θείας οὐσίας. Ἐν τῷ θαύματι λοιπὸν καὶ δι' αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἀποκαλύπτηται. Ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει ὥστε παρὰ τοῖς λαοῖς τὸ θαῦμα νὰ θεωρῇται ὡς ἡ σφραγὶς καὶ ἡ ὑψίστη ἀπόδειξις τῆς ἀποκεκαλυμμένης θρησκείας· κλείω τὸ σημερινὸν ἄρθρον διὰ τῶν λόγων τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου «τὸ θαῦμα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τῆς Προνοίας ἐν τῇ φυσικότητι καὶ κανονικότητι αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐντύπωσιν προσεβεῖ. οὐδεὶς διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὁργανισμοῖς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀπλόυστάτῳ κόκκῳ τοῦ σίτου διορᾷ τὴν δι'

αὐτῶν ἐκδηλουμένην θαυμασίαν συνοχὴν καὶ συνάρφειαν μέσων καὶ σκοπῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ἄπειρος φιλάνθρωπία καὶ ἀγαθότης ἐπιφυλάττει ἕτερόν τινα τρόπον ἀποκαλύψεως αὐτοῦ, ἐκδηλούμενον ἐν καιρῷ αὐτοῦ ἐκτὸς καὶ ὑπὲρ τὴν φυσικὴν τοῦ κόσμου διάταξιν διὰ νὰ θαυμάζωσιν οἱ ἄνθρωποι βλέποντες ἀσύνηθες καὶ ἐκτακτὸν τι μὴ ἐξηγούμενον διὰ τῶν φυσικῶν νόμων». (Tract. 24, I. in joh).

(Ἀκολουθεῖ).

HOMO VETUS.

ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΥΛΩΝΙΑΣ.

Νεῖλος Παλαιολόγος, καλόγηρος ἐξ Ἀνδρου, κατέστησεν ἐαυτὸν ὑπηρέτην τούτου τοῦ θαύματος. Περιερχόμενος τὴν Ἀνατολὴν ἐσφηνώσεν ἐαυτὸν τῷ 1766 μετὰ τῶν πετρῶν τῶν περὶ τὸ Παραδείσιον, οὗ μακρὰν ἔμενεν ἐπὶ πολὺ, οὐχὶ βεβαίως τὴν ἰδίαν γύμνωσιν ἀπολοφυρόμενος, ἢ ἄλλως προέκειτο νὰ καλύψῃ μετ' ὀλίγον ἀπογυμνῶν τὸ μοναστήριον. Ἐν τῷ κώδικι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀλώνης εὐρίσκεται τὸ ἐξῆς ἔγγραφο, ὅπερ ἐκδίδομι νῦν ἐνταῦθα.

✠ Ὁ Προικοννήδου Ἀνανίας ἐπιβεβαίωσις.

«Παρακαθημένης τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, καὶ συνεδριάζοντων αὐτῆς τῶν χρησίμων γερόντων τοῦ χωρίου Βουργάρου, ἔλθων ὁ πατὴρ Νεῖλος τὸ ἐπὶ κλῆ Παλαιολόγος, ὄντας ταξιδιωτῆς ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Νικολάου λεγόμενον τῆς Ὁρας ἀπὸ τὴν Ἀνδρῶν, ἠγόρασε τὸ ὁσπήτιον τοῦ γέρου Ζαχαρία ἀπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνῃν καὶ ἀπὸ τὴν μητροῖαν αὐτοῦ Ἀγαθὸν διὰ γρόσια διακόσια νοκοῦτι ἄσπρα, καὶ γενομένου ἴδιον κτῆμα τὸ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθὲν ὁσπήτιον τοῦ γέρου Ζαχαρία διὰ μετόχιον τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου του, παρόντων καὶ τῶν ἐνταῦθα τοῦ χωρίου χρησίμων γερόντων μετὰ τὴν εἶδσιν καὶ μετὰ τὴν βελήσιν τους, καὶ διὰ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς τοὺς ἀπαντας αἰῶνας μετόχιον καὶ ἴδιον κτῆμα τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγράφη ἐπὶ ἡμετέρᾳ βεβαιώσει καὶ τῶν χρησίμων γερόντων τοῦ χωρίου Βουργάρου καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ παρόντι κόνδιξι.

Ἐν ἔτει αῤῥστ' νοεμβρίου η'.

Δημητράκης τοῦ Λεμονῆ μαρτυρῶν — Κουζούνης τοῦ Δημητράκη μαρτυρῶν — Ἀναγνώστης τοῦ Γιακουμῆ μαρτυρῶν — Βγενόπουλος τοῦ Μοσχάκη μαρτυρῶν — Δόξης τοῦ Χατζῆ Παναγιώτη μαρτυρῶν — Ἀντρώνης τοῦ Ζαχαρία μαρτυρῶν — Στρατῆς τοῦ Παναγιώτη μαρτυρῶν — Νικόλαος Φαγᾶς μαρτυρῶν.

Ἐν ἔτει αῤῥστ' νοεμβρίου η'.

Διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου γράμματος ἐγκαθιδρύεται τῷ 1766 λημέριον ἐντὸς τοῦ χωρίου Πασά-Λιμάν, ἀπ' αὐτοῦ δ' ἐκτοτε προσδόκιμος ἦν ἡ τῆς μονῆς ἐκπόρθησις· καὶ αὕτη ἐγένετο μετὰ εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη, καθ' ἃ δῆλον οὖν ὁ Νεῖλος, πλύμμηρην φιλευσεβῶν ἐπίδεικνύμενος αἰσθημάτων καὶ προθέσεων, κατέκλυσε τὸ μονα-

*) Ἰδε ἀριθ. 34, σελ. 673—677.

στήριον. Ἡ λέξις ἴσως οὐκ ἀπροσφυής. Τὸ Παραδείσιον εἶχε περιουσίαν ἀρκετὴν, ἣν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν εὐγενῆ σκοπὸν 'να σώσῃ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς καὶ χροῖος μικρὸν ἐκ 1188 γροσίων, ἥτοι περίπου χιλίων πεντακοσίων φράγκων τῆς σήμερον, ἀνέθορον ὡς ἀφορμὴ καὶ δικαιολογία τῆς ἀπεμπολήσεως. Ἠδύνατο 'να σωθῇ τὸ μοναστήριον πωλουμένων τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων: ἐὰν βεβαιωθῇ τις ὅτι ἦσαν ἐπείγοντα χρέη. Ἄλλ' ἐδόθη τῇ ἐν Ἀνδρῶ μονῇ πρὸς σωτηρίαν καὶ σωτηρίαν ζητοῦν εὔρε τὸ ἀτυχές τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀποσύμβεισιν. Ἐδόθη τῷ Νείλῳ, ὡς ἀντιπροσώπῳ τῆς μονῆς ἐκείνης, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρῳ τοῦ παρέχειν ἐτήσιον εἰς τὸν ἀρχιερέα γρόσια εἰκοσιπέντε, καὶ ἐν φλωρίον κατὰ τὸ μέγα Πάσχα· τὸ ὅλον φλωρία καίσαροβασιλικὰ ἐννέα, ἅτινα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ὥρισθησαν εἰς γρόσια τετρακκόσια κατ' ἔτος διδόμενα, καὶ ἀγνοῶ πόσα ἔτη διήρκεσεν ἡ τακτικὴ χορηγία. Εἰ δέ ποτ' ἐκωλύθη αὕτη διὰ λόγους οἰουσδῆτινας, ἡ ἐν Ἀνδρῶ μονὴ ἀπώλεσεν ἤδη πᾶν δικαίωμα ἐπικαρπίας ἐπὶ τοῦ Παραδείσιου· ἀπολέσασα δὲ ἡ μᾶλλον ἀπεμπολήσασα πάντα τὰ κτήνη καὶ τὰ ὑποζύγια, κατέλιπεν ἔρημον, ἀβοήθητον, ἐστερημένον τῶν πάντων τὸ Παραδείσιον, κατεστραμμένον, ἔλειπον δὲ καὶ τοῦτο φρονῶ, ὅτι κατὰ πάντα λόγον, κατὰ πᾶσαν ἔποψιν, οὐδὲν ἐπὶ τοῦ μονυδρίου δικαίωμα κέκτηται· τὰ δὲ μικρὰ σχολεῖα τῆς νήσου Αὐλωνίας ἀπόλλυνται λιμῶ, οὐ ἔνεκα πολὺ συνεχῶς περιπίπτουσιν εἰς διδασκάλους ἀδοκίμους, ἡμιμαθεῖς, ὧν εἰς μετὰ πολλῆς ἀθεοφοβίας ἱεροκλήρυκος ἔργον μετέρχεται, διδάσκων βεβαίως ὅ,τι ἀγνοεῖ καὶ, βεβαιότερον ἀγνοῶν ὅ,τι διδάσκει.

Καὶ ἐν τούτοις τὸ Παραδείσιον, εἴπερ ἐτύγχανεν ἐπιμελείας τινός, μεθ' ὅλην τὴν ὀλεθρίαν κηδεμονίαν τῆς ἐν Ἀνδρῶ μονῆς, ἡδύνατο καὶ 'να διατηρήσῃ ἑαυτὸ, καὶ ἐκάστω τῶν πέντε σχολείων τῆς νήσου 'να χορηγήσῃ πέντε ἢ δέκα κατ' ἔτος λίρας· ἡδύνατο αὐτὸ τοῦτο 'να κατασταθῇ σχολεῖον ἐλληνικόν, τιμῶν τὴν νήσον, τιμῶν τὴν μητρόπολιν, τιμῶν τὸν μητροπολίτην, ὅστις ἂν ἤθελε πρυτανεύσει τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν. Ἄν ἴσως στερεῇται σήμερον εὐρυχωρίας, ἂν δύο μικρὰ δωμάτια ἰσόγαια θεωρῶνται ἀρκετὰ δι' ἓνα νομὰδα καλόγηρον, διάδοχον τῶν παλαιῶν τοῦ Παραδείσιου καταστροφῶν, ἂν οἰκοδομῇ σήμερον πενιχρὰ καὶ νκὸς πενιχρότατος ὑποκαθιστῶσι τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ μέχρι πού τοῦ παρόντος σωζομένην ἀρχαίαν εὐρυχωροτάτην βυζαντινὴν οἰκοδομὴν, μετὰ κεκρυσμένων ὁρόφων καὶ τορνευμάτων, καὶ μετὰ πολλῶν ἐπιπλῶν, δύνανται τῶν δύο χωρίων Ἀλώνης καὶ Σκοπιᾶς αἱ κοινότητες 'ν' ἀνεγείρουν αὐτὸ κάλλιον, ἀναλαμβάνουσαι ἀπὸ δῆθεν κηδεμόνος ἀφανίσαντος αὐτὸ μηδὲν λείψανον ἀφέντος τῆς προτέρας εὐμαρείας.

Ἄτυχῶς, οὔτε λίθος ἔγγραφος ἢ μικρὸν κεράμιον ἐδιδάξε μέ τι. Ἀπὸ πυρκαϊᾶς περισθεῖσα ἀνεστηλώθη καὶ πάλιν κατὰ τὴν πρό τινας ἀνοικοδομὴν τοῦ μονυδρίου ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ, διὰ κεφαλαιωδῶν γεγραμμένη στοιχείων:

✠ Ἀνεκαινίσθη αὕτη ἡ ἱερὰ μονὴ δι' ἐπιμελείας καὶ ἐξόδων τοῦ πανοδιωτάτου προηγουμένου κυρ Νείλου Παλαιολόγου τοῦ ἐξ Ἀνδρου ἐκ τῆς ἱεραρχίας τῆς ἁγίου Νικολάου 1797.

Πιθανῶς τις ἤθελε μοῦ μεμνηθῇ διὰ τὸ δριμύ της λέξεως, ἀλλ' οὐδὲν ἔξω τοῦ δικαίου, οὐδὲν ἔξω τοῦ πρέποντος ἔγραψα. Τὸ Παραδείσιον δύνανται 'ν' ἀποβῇ ἐπωφελές εἰς τὴν χώραν, ἥτις αἰῶνάς τινες — ἴσως πολλοὺς — διετήρησεν αὐτὸ, ἐνῶ νῦν ἀγνοῶ ἂν ἀποβῇ ὠφέλιμον εἰς τὸ Σόρα. Ὅστις ἂν ἴδῃ τὴν κατάστασιν τῆς παιδείσεως ἐν Αὐλωνίῃ θέλει θεωρήσει καθήκον 'να γράψῃ καὶ ἐκεῖνος ὡς ἐγώ, καὶ ἴσως, ἴσως, 'να εἴπῃ ὅτι ἐὰν, ἐπιστρεφομένης τῆς μικρᾶς μονῆς εἰς τὰς κοινότητας τῆς νήσου, ζημιωθῇ ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Ἀνδρου, οὐδεμία ζημία εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐν Ἀνδρῶ παιδευσιν προσγίνεται. Ἡ μονὴ «τῆς Ὀρακίς» ἔχει κατὰ μέσον ὅρον εἰσόδημα φράγκων ἐννέα χιλιάδων κατ' ἔτος· οὐχὶ δ' εὐάρεστον ἐστὶν ἀφαιροῦσα τὰ μέσα τῆς ἐπαρκούς συντηρήσεως ἀπὸ πέντε σχολείων 'να χορηγῇ εἰς ἓνα καλόγηρον, οὗ ἡ ὑπαρξὶς ἀποβαίνει σήμερον — κατόπιν τοιαύτης πορώσεως — ἀναχρονισμὸς ἀσυγχώρητος, κατ' ἄμετρον ἐπιείκειαν καὶ δὸς εἰπεῖν βλακείαν ἄμετρον ἐπιτρεπόμενος.

§.

Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ ἡ μονυδρίῳ τοῦ Προφῆτου Ἡλίου εἶδον οἰκοδομὴν νέαν, ἥτις συνετελέσθη διὰ λειψάνων πενιχρῶν οἰκοδομῆς παλαιότερας, εἴτα δὲ κατῆλθον εἰς τὸ χωρίον Σκοπιᾶν, ἐνθα οὐδὲν εὔρον τὸ δυνάμενον ἐλκῦσαι τὴν προσοχὴν τοῦ φιλαρχαίου. Λέγουσιν ὅτι τὸ χωρίον ἦν ἐκτισμένον πρὸ χρόνων πολλῶν ἐπὶ ὑψώματος, εἴτα δὲ συνωκίσθησαν οἱ κάτοικοι εἰς τὸ παράλιον· ἐν τούτοις ἐγένετο τάνάπαλιν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις. Οὔτε ὅμως ἐπὶ ὑψώματος, οὔτε χαμηλότερον εὐρὸν τι προσοχῆς ἔχον. Διὸ μετέβην ἀμέσως εἰς τὸ χωρίον Χουχλιά, τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ Βῶρυ, καὶ νῦν ἐπὶ μακρὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ οὐκ ἐπὶ μικρὸν πρέπει 'ν' ἀπασχολῇ τὸν ἐπιεικῆ τοῦ παρόντος ἀναγνώστην.

§.

Μὴ εὐρών οὐδὲν ἔγγραφον μνημεῖον τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας τῆς Σκοπιᾶς ἀπῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Χουχλιῶν, μικροῦ χωρίου, πλείους μὲν τῶν τῆς Σκοπιᾶς ἀριθμοῦντος οἰκογενείας, πλείονα δὲ ὅλην τῇ φιλαρχαίῳ χορηγοῦντος. Εἰς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ ναὸν κατευθυνθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ περιελθὼν εὔρον λείψανα τῆς παλαιᾶς εὐλείας. Ὁ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος σεμνυνόμενος ἔχει τοιχογραφίας ἀνεκτάς, ἡ δὲ τῶν εἰκόνων ἐν τῷ ἱερῷ βήματι διάταξις ἀναμιμνήσκει τὴν διάταξιν τούτων ἐν βυζαντινοῖς καὶ ἀγιορειτικοῖς ναοῖς. Ἐν τῷ νάρθηκι ρικὰ λείψανα βυζαντινοῦ ψηφιδωτέματος ἐτι σώζονται. Ψηφιδωτέμα δ' ἕτερον τούτου κάλλιον εὑρέθη ἐν τινι ἀμπελῶνι, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου. Μέχρι τοῦ νῦν ἐσώθησαν ἐπίσης ὀγκώδη λείψανα τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τῶν Χουχλιῶν· τοῦτο βεβαίως ἐστὶ τὸ φρούριον, οὗ ποιεῖται μνηεῖον ὁ Πλίνιος ὡς ὑπάρχοντος ἐν

τῇ νήσῳ Αὐλωνίᾳ. Μερίστη δ' ἀμοιβὴ τῶν ἐμῶν μόχθων ἦν ἡ εὐρεσις τριῶν ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ μία μὲν ἀρχαιοτάτη, καίπερ οὐδὲν ὥς καὶ ἡ τελευταία διδάσκουσα με, πολύτιμος δ' ἡ τρίτη ἡ τοὺς Αἰγοκόρας ἀναφέρουσα¹. Οὐδὲν πλέον ἐπετρέπετό μοι 'να ζητήσω, μήτε ἡδυνάμην, διότι οἱ πρόκριτοι τοῦ χωρίου ταῦτα μόνον ἐπέδειξαντό μοι τῆς παλαιᾶς εὐκλείας τὰ λείψανα, ἐφ' οἷς ἔδει καὶ μέγα φρονεῖν. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι καὶ νομίσματα ἀνευρίσκονται παλαιὰ, καὶ μνημεῖα δομικῆς, ἀλλ' οὐδαμῶς ἦν ἐμὸν ἔργον ἡ τούτων ἀνίχνευσις· ὁ παρ' ἐαυτῷ τοιαῦτα κατέχων ἔχει καθήκον 'να διὰ τῆς δημοσιότητος πάντα πᾶσι γνωστὰ καταστήσῃ.

§.

Ἀπὸ Χουχλιῶν ἀπῆλθον εἰς τὸ χωρίον Βῶρου.

Τὸ Βῶρου, δυστυχῶς, ἄγνωστον τίς ἐκ τῶν κατοίκων εὐχόμενος εἶναι λόγιος, ἠθέλησε 'να μεταμορφώσῃ εἰς Βόρειον, ἐξελληνίζων δὴθεν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ Βῶρου ἐστὶν ἀρχαιοτάτον, ἐν παλαιοῖς χρόνοις γνωστόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους δύναται 'να καυχήθῃ ὅτι ἐγένετο, καθὼς ἔμαθον, ἡ πατρίς τοῦ γενάρχου τῆς ἐπὶ φιλογενεῖα διαπρεποῦς οἰκογενείας τοῦ Ζαρίφη. Πρώτιστον λείψανον παλαιᾶς εὐκλείας παραδείκνυσιν τὸν ἐν αὐτῷ ναὸν τῆς Ἀγίας Ἀννης, διάδοχον ἀρχαίου ναοῦ κατακλυσθέντος ὑπὸ τῶν ὑδάτων, κειμένου δὲ κάτωθι τοῦ σημερινοῦ. Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ βλέπει τις εἶδος σπηλαίου μικροῦ, ἐν ᾧ δὴθεν ἐμόναζε, κατὰ τὴν κοινολαϊτίδα παράδοσιν, πρὸ πολλῶν αἰῶνων μαναχὸς τις· βεβαίως οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὸ κύρος παραδόσεως τοιαύτης, ἀλλὰ μήτε Στέφανος ὁσιος ὁ νέος, μήτε ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος Αὐτωρεϊανός, μήτε ὁ τῆς τῶν Καθαρῶν μονῆς ἡγούμενος Ἰωάννης ἡσκαίτο παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Ἀννης. Ἐρείπιον οὐδὲν ὑπάρχει περὶ ζῶντος τὸν φιλάρχιον εἰς οἰονδήποτε συμπέρασμα. Παλαιὰ τις εἰκὼν εἴλκυσε τὴν προσοχήν μου, διότι παριστάσκει τὸν ἅγιον Ὀνούφριον, φέρει κάτωθι τὴν ἐξῆς σημείωσιν:

«(Ἐξωγραφῆθῃ ἡ εἰκὼν) τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου δι' ἐξόδου τοῦ τιμιωτάτου κυρίου Ζαρίφη, ἐκ τῆς ἐπαρχίας Προκοπνήσου, δι' ἐν λαβητικῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, ἐπεὶ πολὺ λάκις ἐπικαλῶντα τὸν ἐπιτορῆζόμενον κριτῶν² οἶδεν τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, καὶ τὴν ὀργὴν εἰς ἰλαρότητα μετατρέψαντα· οὗ ἡ χάρις καὶ περιέπη αὐτὸν (κατ') ἀοράτων καὶ ὁρατῶν ἐλθῶν, κατ' ὀργῆς κριτῶν. Ἀμήν».

Ἄνω τῆς εἰκόνος σημειοῦται τὸ ἔτος ΑΨΠΖ', ἧτοι 1787.

Ὅπισθεν ἐτέρας εἰκόνος καλλίστης, παραστατικῆς τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, γραφείσης ὑπὸ Πέτρου ζωγράφου Κερκυραίου, σημειοῦται ὅτι καὶ αὕτη ἐξωγραφῆθῃ δαπάνη τοῦ οἴκου Ζαρίφη τῷ 1791, εὐκρινῶς δ' ἀναγινώσκονται τὰ ὀνόματα τῶν Ζαρίφηδων, αὐτὰ ταῦτα, ἅτινα φέρουσι καὶ νῦν οἱ ἄρρενες βλαστοὶ τῆς ἀρ-

χαιᾶς ταύτης οἰκογενείας. Τούτων ὁ Ἰωάννης ἀναφέρεται καὶ ἀλλαχοῦ, χορηγῶν ἐκ διαλειμμάτων, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἡμετέρας ταύτης ἐκατονταετηρίδος ἔτη, τῇ ὁμογενεὶ κοινότητι τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὅπου διήρχετο τὸ θέρος, χρηματικόν τι ποσὸν ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶν καταστημάτων αὐτῆς. Ἐὰν δὲ μικρὸν ἐκτείνω τὸν λόγον περὶ τοῦ οἴκου τούτου, φρονῶ μὲν ὅτι νῦν διὰ τῆς πραγματείας ταύτης κυρίως ἀπαιτεῖται 'να γένηται τις περὶ τούτου λόγος, οὐκ ἀδιάφορος δ' ἐστὶ παντὶ ὁμογενεῖ· ἄλλως τε τὸ ἀτυχὲς Βῶρου, οὗ παρ' ἡμέραν ὁ μὲν ναὸς ἐρειπιούται, τείνει δ' εἰς ἀποσύμβεσιν καὶ παρακμὴν — ἴσως, ἴσως οὐδέποτε ἀκμὴν ἰδὼν — τὸ σχολεῖον, τοῦτο καὶ μόνον προβάλλει αὐχμηρὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ὅτι γενέτειρα ἐγένετο κώμη τοῦ γενάρχου τῶν Ζαριφῶν, οἶκον ἐν Φαναρίῳ κεκτημένου κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἐκατονταετηρίδος, καὶ διακρινόμενον διὰ τὴν εὐσέθειαν αὐτοῦ, ταύτης γίνεται μάρτυς Βασίλειος ἱεροδιάκονος ὁ Ρωμαντζᾶς, ἴσως ὡς διδάσκαλος ἐν τῷ οἴκῳ διαμένων τοῦ Ζαρίφη, οὗ οὐχὶ ἐπώνυμον, ἀλλὰ κύριον ἦν τὸ ὄνομα τούτο, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ρωμαντζᾶ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Ἀβραμίον, σωζομένης ἐν τῷ Γραμματοφυλάκειῳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ ἐχούσης οὕτω:

«Μακαριώτατε, σοφώτατε καὶ θεοφροῦντε δέσποτα πατριάρχᾳ τῶν Ἱεροσολύμων, κύριε, κύριε, Ἀβράμιε.

† Ἀπὸ δύο πάθη (ὄντως Μακαριώτατε) πολεμούμενος εἰμὶ, δέους δηλαδὴ καὶ τολμηρότητος. Μόλις ἀρμόσας τοῖς ἐμοῖς δακτύλοις τὸν κάλαμον ὁλοφύχως ἐπιποθῶν γράψαι σοι ἐπιστολήν, προσκυνητικῶν ταπεινοτάτων ἐδαφιαίων ἐμῶν ἀσπασμῶν χάριν αἰδῶς καὶ νέμεσις ἐκάλυψε με, ἀλλ' ὥσπερ ὅπου ὅλος δι' ὅλου καὶ ὁλοφύχως ἀφιερωμένος τῇ σῇ πανίερῳ, αἰοδίμῳ τε καὶ πανευδαίμονι ψυχῇ, νενίκηκεν ἡ τόλμη, ἀλλὰ πάλιν συλλογιζόμενος τὴν ἀναλογίαν τοῦ γράφοντος πρὸς τὸν γράφοντα, ἀπερῶν ὡς οὐτιδανώτατος κίων πρὸς ἀνδρείωτατον λέοντα, τί διὰ τὴν πολλὰ ὀλίγην μου μάθησιν, ὅσον διὰ τὴν περιστῆν ἀδυναμίαν τοῦ πνεύματός μου, καὶ ἀμαυρότητα τῶν πράξεων μου, ὡς πρὸς ἱερώτατον ἥρωα, πηγὴν βρύουσαν θείας σοφίας λαμπρότητός τε, ἀγγινοῖας, τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς χρηστοῦς θείας, δυνάμενον τὴν τοῦ Πλάτωνος σοφίαν καὶ Δημοσθένους δεινότητα δεῖξαι θρυλλομένης μάτην.

Τὸ θάρρος τέλος πάντων, ὅπου ταύτην τὴν στιγμὴν λαμβάνω νὰ τῆς σημειώσω τοῦτο τὸ ταπεινὸν μου γράμμα προέρχεται ἀπὸ τὴν σφαιρεστάτην γνώρισιν ὅποιαν κέκτημαι τοῦ ἀξιαγαστοῦ καὶ ἀξιεράστου ἱερωτάτου τῆς χαρακτηρῶς, εὐχερῶς νὰ συμπᾶθῃ τὸν ἀμαθῆ, ὅμως νὰ μὴ τὴν ἀφῆν ποτὲ νὰ κείτῃ εἰς τὴν ἀμαθειάν του καὶ σφάλμα, ἀλλὰ προχείρως μὲ θαυμαστὴν ἀγαθότητα καὶ ὑπομονὴν νὰ τὸν διορθῶν· τοῦτο πολλάκις ἐπαρτήρησα νὰ λάμπῃ ἀνάμεσα ἀπὸ ἀναρίθμητα ἄλλα προτερήματά σας, ἐν πολλῇ μου ἀγαλλίασει, ἐρχόμενος νὰ τὴν προσκυνήσω καὶ ἐφοδιαζόμενος διὰ τῶν ἁγίων τῆς εὐχῶν, πάντα καὶ ἀδιακόπως μὲ ὑπόφερετε καὶ μὲ ἐδιδασκάλευσεν ἐν πολλῇ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ· πλείστας χάριτας καὶ εὐεργεσίας (ἄνευ ὑπερβολῆς) ὁμολογῶ σοι καὶ ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἄφ' οὗ οἶδά σου τὸ φίλτρον, τὸ συμπαθὲς, τὸ εὐκρινές, τὸ δικαίον· οὗτε δυσκολία πραγμάτων, οὗτε ὄχλος φροντίδων, οὗτε

1) Βλέπε ταύτας ὑπ' ἀριθμοὺς 3, 4, καὶ 5 τοῦ πίνακος Α'.

2) Ἐπιτορῆζόμενον κριτὴν, δηλαδὴ τὸν Θεόν· ἀλλ' ἀμαθὴς ἐστὶν ἡ ἐπιγραφὴ.

περιστάσεων πλῆθος, οὔτε χρόνων μῆκος, οὔτε ὁδοῦ διάστημα δυνηθῆναι ἀκαυρότερον ποιῆσαι, μάλιστα κατὰ τὴν λατινίδα φωνήν, *ratio inversa idest*, λόγον ἀναστροφῆς παλαιούμενον ἀνηθῆν καὶ ἀκαυρίζειν.

Τὸ ὑπὲρ τοῦ αἰδίου καὶ ἀειμνήστου πατρὸς καὶ πατριάρχου ἡμῶν Ἀνθίου δὲν λείπει ἀπὸ (ἀλλὰ ρερυπωμένα καὶ ἀμαρτωλὰ χεῖλη) τὰ ἰδικά μου, κάθε φορὰν ὅπου διαβάζομεν τὴν ἀκολουθίαν μας ἐν οἴκῳ μαζὴ μὲ τὸν τέλεπῃ κύρ Ζαρίφῃ σὺν τῇ αὐτοῦ τέκνῳ Ἰωάννῃ, οἱ ὅποιοι πατὴρ καὶ υἱὸς γονυκλιτὶ τὴν ἁγίαν σας δεξιὰν εὐλαβῶς ἀσπάζονται.

Μὲ ἐκείνην τὴν ἰδίαν συστολήν, ὅπου ἐπιζητεῖ ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ χρέος μου ἀδιαβλήτως πορεύομαι καὶ ἐξαιρέτως κατ' ἐκείνας τῇ ὄντι πατρικὰς ἐσπλαγγχνικὰς νοουθεσίας, ἀπὸ ἐκείνην λέγω τὴν πρώτην στιγμὴν μέχρι τοῦ νῦν (καὶ σὺν Θεῷ καὶ διὰ τῶν ἁγίων σας εὐχῶν) ἐλπίζω καὶ ἀκολουθῶς.

Ὁ ἄνω εἰρημένος τέλεπῃς κύρ Ζαρίφῃς μελετᾷ νὰ κάμῃ καινῶς λεγόμενον γχιότῃ¹ ἐξάπαντος τούτῃ τὴν ἐβδομάδα, μετέπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖ φθάσας, Θεοῦ βοηθοῦντος, θέλω ἀπετάζει νὰ ἔλθω εἰς προσκύνῃσιν σας.

Κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν καινόν. Ὅλοι ταύτης τῆς σεβασμίας μάνδρας καὶ ἱερᾶς (σὺν Θεῷ) ὑγιαίνουν.

Προσκυνῶ πολλὰ τὸν πανιερώτατον καὶ θεοπρόβλητον ἄγιον Βηθλέμ, καὶ σύμπαντας τοὺς τῆς ἱερᾶς διηγήσεως, ἀσπάζόμενος τὸν ἄξιον τῆς ἱεροδικονίας συνάδελφόν μου κύριον Καισάριον, καὶ μὲ τὸ τέλος πάλιν καὶ πολλάκις τὰς μακαρίας καὶ ἁγίας σας χεῖρας εὐλαβῶς ἀσπάζομαι.

Ἐκ Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τοῦ οἴκου κύρ Ζαρίφῃ, 1795 Ἰουνίου 6

τῆς Σῆς Μακαριότητος
ὁ ἐν ἱεροδιακόνις ὑποδεέστερος καὶ δοῦλος
Βασίλειος Ρωμαντζᾶς
ἐκ Ζακύνθου.

§.

Εὐφημον μνεῖαν δύνανται τις ἵνα ποιήσῃται μικροῦ χειρογράφου νομικοῦ περιεχομένου, ἀνήκοντος μὲν ἰδιώτῃ τινί, γραφέντος δὲ πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, διότι ἐν τισὶν αὐτοῦ σελίσιν εὐρίσκονται ἀποσημειώματά τινα περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, ὧν ἡ σκηνὴ ἐν τινι θεσσαλικῇ πόλει ὑπόκειται, πιθανῶς δ' ἐν Ἀρίσῃ· ταῦτα δὲ μεταγράψας ἀποσφύζω ὧδε.

«Ἔτος αψίε'. Ἐνθύμησις ὅταν ἤμην ἔργῳ ὁ παπᾶ Δαμασκηνὸς ὁ Λιτοχωρίτης, τότες ἔφκιασα τὸν Σταυρὸν τὸν δωδεκάχορτον, καὶ ἔγιναν ἐξοδα γρόσια ρ' ἑκατό. Τότε ἔφκιασα τὴν λαμπάδα τὴν τρανὴν καὶ τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τὸ Ρόδον τὸ ἀμύραντον, καὶ ἔγιναν γρόσια λίγον τριάκοντα.

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀσημοδέσαμεν καὶ τὴν θαυματουργὸν Κανχλιώτισσαν τὴν Παναγίαν μας καὶ ἡμουν χρόνων εἰκοσι.

Δαμασκηνὸς Ἱερομόναχος.

— Εἰς τοὺς χιλίους-ἑπτακοσίους με', ἔφκιασα τὴν Ἀρτοκλασίαν ἔγινεν γρόσια σ', καὶ τὸ θυμιατὸν μὲ τοὺς κουμπέδες, ἔγιναν γρόσια ρ' ἑκατόν, γουμενεύοντας Δαμασκηνὸς Ἱερομόναχος.

1) Ἐγκατάστασιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ δηλαδὴ.

— Ἐν ἔτει 'αψμε', ἔρριξε χιόνι πολὺ, πιθχυαῖς ἰδ', φεβρουαρίου 13 (ἡ ιζ').

— Ἔτος 'αψλθ', ἦλθε ἡ ἀκρίβεια ἡ μεγάλῃ, καὶ εἶχε τὸ κοιλὸ γρόσια κ' (ἡ η').

— Ἔτος 'αψμγ', ἔγινε ὁ σεισμὸς ὁ μεγάλος καὶ ἔπεσαν ὁσπῆτια πολλὰ καὶ τὰ τζαμιά στὴν Ἀχρίσσαν καὶ στὸ Τούρναβον.

— Ἐπὶ ἔτους 'αχλ', ἀπὸ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ Ἀδάμ 'ζρμ', ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ εἰς τὰς Ζ' ἐξημέρωσεν χιόνι, καὶ καθολικὸ χιόνι δὲν ἦτον, μόνον ὥσάν στᾶκτη, καὶ οὕτω γράφομεν τὴν ἐνθύμησιν.

— Καὶ εἰς ἔτος 'αχξστ' ἦλθεν καὶ ὁ βηζύρης εἰς τὴν Ἀχρίσσαν· καὶ ὁ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς τοὺς 'αχξθ'.

§.

Ἀπὸ Βώρου ἀπηρχόμην εἰς Πασᾶ-Λιμάν. Ἐπεσκεψάμην ὅμως πρότερον τὸ μονύδριον τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, κατεσκληρότα τύπον ναῖδίου καὶ μικροῦ μοναστηρίου, σχεδὸν ἡρημωμένου νῦν, ἀναξίου προσοχῆς. Ἐν τέλει τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ μονύδριον ἡδύνετο 'να χορηγῇ εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Προικοννήσου 5 γρόσια, ἐνῷ τὸ Παραδείσι ἐδίδεν 25 καὶ φαίνεται μοι ὅτι περιουσίαν ἱκανὴν ἐκέκτητο τὸ δυστυχὲς, σήμερον εἰς ἀφάντωσιν ὠθοῦμενον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος Θεοδόσιος τις μοναχὸς ἀνέλαβε τὴν ἐπιστάσιν αὐτοῦ· εἶχε δὲ τότε τὸ μονύδριον φελώνια καὶ στιχάρια ἀνά δύο, ἐπιτραχίλια τέσσαρα, αὐπομάνικα δύο 'ζυγαίης', περιζώνιον ἀργυροῦν, ἐν Ὁρολόγιον (βιβλίον δηλαδὴ), ἐν Εὐχολόγιον, ἓνα Ἀπόστολον, μίαν ἀργυρᾶν κανδήλαν καὶ τινα σκεύη μαγειρίου καὶ οἰνοποιίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἔζη βίον εἰ οὐχὶ εὐμαρῇ, ἀλλὰ γοῦν ἀνεκτὸν, ποθητὸν ὅμως σήμερον εἰς τὸν αὐτόθι μοναχόν, τὸν λιμώττοντα. Τῷ 1842 ἐχορήγει τῷ μητροπολίτῃ διακόσια γρόσια κατ' ἔτος· πρὸ τούτου δὲ καὶ ἡγοῦμενοι διωρίζοντο καὶ ἴσως ὑπῆρχον οἱ ποθοῦντες τὴν ἡγουμενεῖαν αὐτοῦ. Τῇ 16 Ἰουνίου (ἡ ἰκνουαρίου) τοῦ 1824 Κοσμὸς ὁ μητροπόλιτης Προικοννήσου διώρισε τὸν ἱερομόναχον Ἀγαθάγγελον ἡγοῦμενον, ἐφ' οὗ καὶ πάλιν ἀριθμησις ἐγένετο τῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν· εὐρέθησαν δὲ νῦν τρεῖς μὲν ἱερατικαὶ στολαί, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι καὶ δύο πιθανῶς δὲ καὶ τρεῖς ἱερεῖς ἐμόναζον πρὸ τούτου, δύο δ' ἀμπελώνες τοῦ μονυδρίου διασχίλια καὶ τριακόσια κλήματα ἀριθμοῦντες· ὁ ἱερεὺς Ἀγαθάγγελος τῇ 9 Ἰουλίου 1829, λαβὼν ἤδη τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυζίκου μονὴν τῆς Θεοτόκου τῶν Λεβέντιδων, ὑπέβαλε παραίτησιν, ἧς ἀντίγραφον κεῖται ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ κώδικι τῆς μητροπόλεως, ἐπικυρούμενον μὲν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κυζίκου Ματθαίου, συνυπογραφόμενον δ' ὑπὸ Χρυσάνθου τοῦ μητροπολίτου πρώην Νυσσάδας, βοηθοῦντος βεβαίως τῷ Ματθαίῳ ἐν τῇ ἐξασκῇσι τῶν ἱεραρχικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Ἐκ τῆς μονῆς ταύτης ἀπελθὼν ἀφικόμενος πρὸς ἐσπέρανεις Πασᾶ-Λιμάν, προλαβὼν ὅμως ἐν τῇ πορείᾳ μου 'να ἶδω τρεῖς ἀκαλλεῖς ναοὺς ἔξω τοῦ χωρίου κειμένους, ὧν ὁ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου

τοῦ Προδρόμου ἐγείρεται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ναοῦ πολλῶ παλαιότερου, σφῶν ἔξω καὶ περὶ αὐτοῦ μέγαρα κιονόκρανα, καὶ σαρκοφάγον ἀρχαιότατον, ἄνευ γραφῶν τε καὶ γλυφῶν. Ἀλλὰ καὶ παλαιότατος σφῆται ναοῦ τοῖχος, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ναίσκῳ, τῷ τῆς ἀγίας Ἀννης, καὶ μονόγραμμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὁ δὲ ναῖσκος τῆς ὁσίας Παρρασκευῆς ἔσωζε μὲν πρότερον καὶ τινα χειρόγραφα, νῦν δὲ σώζει, προσοχῆς ἀναξίαν «Ἀκολουθίαν εἰς κοιμηθέντας», ἧς ἐν μέσῳ οἱ ἐξῆς ἀναγινώσκονται στίχοι·

«Ἐλθῃς πέρας τὸ παρὸν χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἔξῃ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐπὶ ἑπτακοσίους,
διὰ χειρὸς τοῦ ἀτελοῦς Σεργίου τοῦ ἀναξίου».

Καλὴ δ' εἰκὼν ἐν αὐτῷ παρατηρεῖται τοῦ Σωτῆρος κεντητὴ διὰ χρυσοῦ σύρματος καὶ μετὰ ξης, οὐκ ἀναξία προσοχῆς, ἔτος μὲν κατασκευῆς φέρουσα 1814 ἰουνίου 13, κάτω δὲ τὰς λέξεις ΧΕΙΡ Δ ΕΦΑΝΕ ΧΡΥΣΟΥΑΑΣ. Ὡς ἔμαθον, ὁ ναῖσκος τῆς ἀγίας Παρρασκευῆς ἐκέκτητο πρὸ ἐτῶν ἱκανὰ χειρόγραφα μὴ ὑπάρχοντα σήμερον. Βορειοανατολικῶς τοῦ Πασᾶ-Λιμάν ὑπάρχει ναῖσκος τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, ἔτι σφῶν τὰ ἱχνη τοιχοδομίας ἀρχαιοτάτης καὶ τέχνης ἀρχαίας· εὗρον δὲ καὶ λείψανον παλαιᾶς ἐπιγραφῆς ἧς τὰ σωζόμενα ἐξ ἧς ἐπτά γράμματα οὐδὲν ἐδίδαξαν με σαφές· ἀλλ' οὕτε ἀσαφές.

§

Ἐν τῷ χωρίῳ Πασᾶ-Λιμάν νῦν χαρίστησέ με τοῦ ναοῦ ἡ καθαριότης εἰς ἀντίθεσιν οἰκτροτάτην εὐρισκομένη πρὸς τὴν ἀκαθάρτιαν καὶ ρυπαρότητα, ἧτις διακρίνει τὸν καλόγηρον τὸν ἐπιμελούμενον τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἱεθέρων, τῶν κειμένων πλησίον τοῦ χωρίου. Δύο παλαιὰ ἐπιγραφαί, παρὰ τῷ φιλαρχίῳ Εὐαγγελίνῳ Μανουηλίδῃ σωζόμεναι, ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα Πριεμίλλας, καὶ Περσικράτους¹. Χειρόγραφον δὲ τι τοῦ 1^{ου} αἰῶνος κεκολοβωμένον ἐν τοῖς πλείστοις, ψαλμοὺς δὲ καὶ τινὰς ᾠδὰς περιέχον, εὐρέθη ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ τοῦτο, δωρηθὲν μοι προφρόνως, ἐδωρησάμην εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν τῆς ἡμετέρας πόλεως Σύλλογον, ὅπως μελετηθῶσι αἱ ἐν αὐτῷ παρατηρούμεναι διαφοραὶ γραφῆς ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὴν κατὰ Tischendorf ἔκδοσιν τῆς Βίβλου.

Οὐδὲν ἕτερον εἶχον ἢ παρατηρήσω. Τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν παραλίως ἀπὸ Πασᾶ-Λιμάν εἰς Ἀλῶνιν ἀγίασμα τῆς Ἀγίας Βάσσης οὐδαμῶς δύναται ἢ θεωρηθῇ λείψανον ἀρχαίου ναοῦ, καίτοι ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων γνωστὴ πᾶσιν ἐστὶν ἡ παλαιότατος παράδοσις ὅτι τὸ λείψανον τῆς ἀγίας ταύτης μάρτυρος ἐρίφη ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν νῆσον Αὐλωνίαν.

§

Ὅστω περιῆλθον τὰ χωρία καὶ τὰ μονύδρια, μὴ δυνηθεὶς ἢ ἰδῶ μόνον ἐν, τὸ τῆς Παναχράντου, νεωστὶ ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιοῦ, κείμενον δ' ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Σκοπιᾶς εἰς Χουχλιά, τοὺς

πάλαι Αἰγινόρας ἀγούσης· εἰρήσθω δ' ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Ἀλῶνης, ἐνῶ ἡ Σκοπιὰ κεῖται μολὶς εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν, τὸ Πασᾶ-Λιμάν οὐδὲ τέταρτον ὥρας ἀπέχει, τὸ δὲ Βῶρον κεῖται τὸ πολὺ τρία τέταρτα τῆς ὥρας μακρὰν τοῦ Πασᾶ-Λιμάν, ὡς ἀφετηρίας λαμβανομένου· ἀλλ' ὁ θέλων ἢ μεταβῆ μέχρι τῆς «Παναγιᾶς στὰ δέντρα», καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παραδείσι, καὶ ἀπὸ Παραδείσι διὰ τοῦ ὕψους τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ εἰς Σκοπιάν, εἴτα δ' εἰς Χουχλιά καὶ Βῶρον, καὶ ἀπὸ Βῶρους εἰς Πασᾶ-Λιμάν, ἀναγκάζεται ἢ δαπανήσῃ πολλὰς ὥρας καὶ δὴ καὶ ἢ περιπατῇ ἀνυπόδητος, ὑφιστάμενος τὴν καταδίκην τοῦτ' αὐτὸ «τοῦ πατεῖν ἐπὶ ὄρεων καὶ σκορπίων».

§

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περιουσίας ἔδει ἢ μεταβῶ καὶ εἰς τὰς πρὸ τῆς Ἀλῶνης καὶ πρὸ τοῦ Πασᾶ-Λιμάν μικρὰς νησίδας, τὴν Γεράν, ἴσως Ἰεράν, καὶ τὴν τουρκιστὶ λεγομένην Νῆσον τῶν προβάτων—(Κογιούν ἄδασί). Μικρὸς ναῖσκος ὠκοδομημένος ἐν τῇ πρώτῃ τούτων ἐκ συντριμμάτων βυζαντινῶν, τὴν ἀρχαίαν ὁμως αὐτοῦ μὴ κρύπτων καταγωγὴν, κέκτηται μεγίστην Ἀγίαν Τράπεζαν, πιθανῶς ἄλλοτε βάσιν οὖσαν ἀγάλματος· ἐστὶ δ' αὕτη νῦν ἐπτάγωνος, πλέον ἐνὸς γαλλικοῦ μέτρου διάμετρον ἔχουσα. Ἐντὸς τε καὶ περὶ τοῦ ναοῦ διακρίνει τις κιόνων θραύσματα, καὶ λείψανα κιονοκράνων καὶ μαρμαρίνων παραστατῶν. Ἐν τῇ δευτέρῃ ἐγγήγερται ναῖσκος, ἐν ᾧ δύο παλαιὰ εἰκόνες εὐρηναί, ἡ τῆς Θεοτόκου, γραφεῖσα τῷ 1728, καὶ ἡ τοῦ Πάντοκράτορος, γραφεῖσα μίαν τριακονταετίαν ὕστερον, τῷ 1758. Ὀλίγιστα λείψανα τέχνης ἀρχαίας βλέπει τις ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ, ἐν ᾗ πρὸ τινων ἐτῶν ἀνευρέθησαν καὶ τάφοι, οὓς ἀπεκάλυψεν ἡ θάλασσα παρ' ἡμέραν ἀφαιρούσα τὸ χῶμα· ἐντὸς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν καὶ δύο ἐπιμήκη ὑέλινά δοχεῖα, μολὶς μιᾶς σπιθαμῆς ὕψους τὸ μείζον, τὸ δ' ἕτερον βραχύτερον· ταῦτα δ' ἐδωράσθημεν τῷ ἐνταῦθα Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ. Ἐν τῷ ναίσκῳ τῷ κειμένῳ κατὰ τὴν Ἰεράν νῆσον, ἧτις ἴσως ἐστὶν ἡ Φοῖβη τοῦ Πλινίου, περισφῆται τεμάχιον ἐπιγραφῆς ἐπὶ μαρμάρου, παρὰ τὸ Ἰερόν Βῆμα, φέρον τὰ γράμματα ΜΕΤΡΟ . . . , τῶν λοιπῶν μὴ ὑπαρχόντων. Πρὸς τὴν καὶ εἰς τὰ λιτὰ ταῦτα πορίσματα τῆς μικρᾶς μου ταύτης ἀνὰ τὰς δύο νησίδας ἐκδρομῆς, καθ' ἣν προθύμους συνοδοὺς εἶχον τοὺς φιλοπόνους διδασκάλους ἐν Αὐλωνίᾳ Δ. Γρηγοριάδην καὶ Σπ. Βασιλάτον καὶ τὸν ἐν Κυζίκῳ ἄλλοτε διδάσκοντα φιλότιμον νέον Φ. Ἀνδρεάδην.

§

Τὴν ἐπιούσαν 31 καθὼς καὶ τὴν 1 αὐγούστου ἔδραπα νῆσα πρὸς μεταγραφὴν καὶ μελέτην τῶν κωδίκων τῆς μητροπόλεως, ἀναζητῶν ἐν αὐτοῖς πληροφορίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς ταύτης παροικίας ἱστορικῶς ἐξυφαινομένων νῦν. Ὁ τότε μητροπολίτης καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ περιεποιοῦντο μετὰ προθυμίας καὶ φιλίας ἀληθοῦς ἐπὶ πενθήμερον.

1) Ἰδε ταύτας ὑπ' ἀριθμοὺς 6 καὶ 7 Πίνακος Α'.